

Yeşil Sahalardan Viyana Kapılarına: Twitter Gönderilerinde Osmanlıspor Üzerine Bir Söylemlerarasılık İncelemesi

Emel Kökpınar Kaya ve Emre Yağlı

Hacettepe Üniversitesi

emelkokpinar@hacettepe.edu.tr, yagli@hacettepe.edu.tr

Öz

Söylemlerarasılık farklı söylemlerin ve türlerin kendilerinin ait olduğu iletişim olayları dışındaki alanlarda ortaya çıkması ile oluşur ve 'söylem dizileri' (orders of discourse) arasında söyleşimsel (dialogic) özellikte bağlantı kurarak yeni söylem yapılarının ve etkinlik alanlarının oluşmasını sağlar. Bu çerçevede çalışma, Osmanlıspor'un Avrupa Ligi'nde oynadığı altı maç sırasında kullanıcılar tarafından Twitter'da oluşturulan gönderileri söylemlerarasılık çerçevesinde inceler. Çalışmanın verisini Osmanlıspor ve Osmanlı sözcükleri ile belirlenmiş 260 Twitter gönderisi oluşturmaktadır. Bu gönderiler, sözcelerin, metinlerin, türlerin ve söylemlerin metinlerarası ve söylemlerarası ilişkilerine odaklanan Söylem Tarihsel Yaklaşımın (STY) kavramsal ve yöntembilimsel araçları üzerinden incelenmiştir. Çalışmada, öncelikle gönderilerin konusal önermeleri (topoi) belirlenmiş ve daha sonra metafor ve ad aktarımı üzerinden nitel bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, tarihi bir gönderime sahip olan Osmanlı temasının kavramsal içeriklerinden biri olan savaş kavramının kendi bağlamına ait olarak kurgulanmış olduğu söylem dizisinin yeni bir bağlama taşınarak futbol oyununu gösterir biçimde kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: söylemlerarasılık, metinlerarasılık, konusal önerme, metafor, ad aktarımı, Söylem-Tarihsel Yaklaşım

1. Giriş

Söylemlerarasılık (interdiscursivity) farklı söylemlerin ve türlerin ait oldukları iletişim olayları ve bağlamlar dışındaki alanlarda ortaya çıkması ile oluşur (Phillips ve Jørgensen, 2002, s. 73). Söylemlerarasılık *söylem dizileri* (orders of discourse) arasında *söyleşimsel* (dialogic) (Bakhtin, 1981; 1986) bağlantılar kurar ve yeni söylem yapılarının ve etkinlik alanlarının ortaya çıkmasını sağlar (Wodak, 2009, s. 319). Bu açıdan bakıldığında, metinlerin toplumsal bağlamlar çerçevesinde nasıl üretildiği ve yorumlandığı, belirli bağlamlara ait söylemlerin söylem dizileri olarak nasıl sunulduğu ve farklı söylemlerin metinler üzerinde nasıl yerleştirildiği söylemlerarasılık kavramı ile karşılanabilir (Fairclough, 1992; Titscher, Meyer, Wodak ve Vetter 2000; Wodak, 2009).

Çalışma genel anlamda, tarihsel söylemler ve taraftar söylemi arasındaki söylemlerarasılığın inşa sürecine odaklanmaktadır. Daha özele inildiğinde, bu iki

söylem alanı arasındaki söylemlerarasılığın nasıl ortaya çıktığını ve hangi söylem dizilerinin bu söylemlerarasılığı varsıl kıldığını bulgulamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, çalışmada deneyimin bir yönünün diğer bir yönü ile gösterilmesinde dilsel bir araç olan ve gerçekliği ideolojik olarak inşa etme işlevlerine sahip olan metaforlara (Fairclough, 1989, s. 119) ve ad aktarımlarına odaklanılmaktadır.

Çalışmada, incelemenin odağında bulunan ve söylemlerin kendi bağlamlarının dışında kullanılması durumuna odaklanan söylemlerarasılık kavramına ve bu kavramın var ettiği yeni söylem yapılarına Twitter gönderilerinden elde edilen veri üzerinden değinilmektedir. Bu doğrultuda, Twitter kullanıcılarının Osmanlıspor Futbol Kulübü'nün UEFA Avrupa Ligi 2016-2017 Sezonunda grup aşamasında oynadığı 6 karşılaşma sırasında ürettikleri gönderilere odaklanılmıştır.

Bu bölümün alt bölümleri sırasıyla (1.1) yeni söylem alanlarının inşasına dayanak sağlayan Osmanlıspor, (1.2) çalışmanın kavramsal aracını oluşturan söylemlerarasılık ve (1.3) söylem dizilerinin bulgulanacağı araçlar olan metafor ve ad aktarımı kavramları üzerine açıklamalar içermektedir.

1.1. Osmanlıspor

21 Mart 1978'de Ankara Belediyespor adıyla kurulan Osmanlıspor Futbol Kulübü, sonraki yıllarda Ankara Büyükşehir Belediyespor, Büyükşehir Belediyesi Ankaraspor ve Ankaraspor adlarını kullanmış ve 2014-15 Sezonu öncesinde Osmanlıspor Futbol Kulübü adını almıştır. Önceki yıllarda mavi-beyaz olan takım renkleri Osmanlıspor adı altında mor-sarı olarak değiştirilmiştir.

Osmanlıspor maçlarını Ankara'nın Sincan ilçesinde bulunan Osmanlı Stadı'nda oynamaktadır. Stadyum, 2014 yılında yapılan çalışmalar sonucunda yenilenerek tematik bir görünüm almıştır. Bu tematik görünümde stadyumun çevresinin surlarla çevrili bir kale şeklinde olması ve stadyum girişinde yeniçeri heykellerinin bulunması dikkat çekmektedir. Osmanlı Stadı, taraftarlarca *Osmanlı Kalesi* adıyla karşılanmaktadır.

1.2. Söylemlerarasılık

Çalışmanın odağında bulunan ve Osmanlıspor'un UEFA Avrupa Ligi'nde oynadığı karşılaşmalar sırasında Twitter kullanıcıları tarafından üretilen gönderilerin yeni bağlamlarını sunan söylemlerarasılık, farklı söylemlerin ve türlerin kendi bağlamlarının dışına çıkarak oluşturduğu yeni söylem alanları olarak tanımlanmaktadır (Jørgensen, 2002, s. 73). Bununla birlikte, çalışmanın yöntembilimsel ayağını oluşturan Söylem Tarihsel Yaklaşım (STY), söylemlerarasılık ile birlikte metinlerarasılık kavramını da kavramsal çerçevesine dâhil etmektedir ve "sözceler, metinler, türler ve söylemler arasında metinlerarası ve söylemlerarası ilişkilerin bulunduğunu" belirtmektedir (Reisigl ve Wodak, 2009, s. 90). Buna göre metinlerarasılık, metinlerin diğer metinler içinde var olması olarak açıklanırken, söylemlerarasılık ise söylemlerin, farklı türler ve yeni söylemler içerisinde bulunması çerçevesinde tanımlanmaktadır (Choularaki ve Fairclough, 1999; Philips ve Jørgensen, 2002; Riberio, 2010). Metinler doğaları gereği metinlerarası/söylemlerarası bağlantılara sahiptirler (Fairclough, 1992, s. 102) ve bu göz önünde bulundurulduğunda bu iki kavram, Eleştirel Söylem Çözümlemesi'nin yerleşik bir parçası olarak görülebilir (Wodak, De Cillia, Reisigl ve Liebhart, 2009, ss. 43-45).

Yukarıda verilen giriş açıklamaları doğrultusunda, metinlerin toplumsal bağlamlar çerçevesinde nasıl üretildiği ve yorumlandığı, belirli bağlamlara ait *söylem dizileri* (orders of discourse) arasındaki *söyleşimsel* (dialogic) (Bakhtin, 1981, 1986) özellikle bağlantının nasıl kurulduğu, sunulduğu ve yorumlandığı, ve farklı söylemlerin metinler üzerine nasıl yerleştirildiği söylemlerarasılık kavramı ile açıklanabilir (Fairclough, 1992; Titscher, vd., 2000; Wodak, 2009).

1.3. Metafor ve Ad Aktarımı

Metafor ve ad aktarımı, bu çalışmanın yöntembilimsel aracını oluşturan Söylem Tarihsel Yaklaşım çerçevesinde, Osmanlıspor'un Twitter gönderilerinde hangi söylem dizileriyle kurgulandığını bulgulamak amacıyla kullanılmıştır.

Metafor kavramının özünde bir şeyi bir diğeri üzerinden anlamak ya da deneyimlemek yatar (Lakoff ve Johnson, 1980, s. 5). Metafor, "anlamın hareket etmesini" sağlayan önemli ve yaygın bir araçtır (Thompson, 1990, s. 64). Deneyimlerin bir yönünün diğeri bir yönü aracılığıyla gösterilmesi olarak tanımlanabilecek metafor, bu tanım üzerinden gidildiğinde, deneyimlerin kimini örtüklerken kimilerini öne çıkarır (Van Rijn-Van Tongeren, 1997, s. 96). Bu noktada, düşünce ve kavrayışımızı şekillendiren metaforların belli yön ya da özellikleri diğerlerini bastırmak uğruna vurguladıklarının (Hesse, 1966, ss. 162-163) altı çizilebilir. Metaforlar, söylem içerisinde gerçekliği inşa etmek, nasıl düşündüğümüzü ve nasıl davrandığımızı belirlemek, bilgi ve inanç sistemimizi yapılandırmak ve farklı ideolojik bağlar taşımak gibi işlevlere sahiptir (Fairclough, 1989, s. 119; Fairclough, 1995b, s. 194). Aynı zamanda da öznel olarak inşa etmiş olduğumuz gerçekliğe, düşünce yapılarımıza, davranış biçimlerimize, bilgi ve inanç sistemlerimize ait öğelerin öznel bir temsillerini içerir. Özetlemek gerekirse, metaforlar "bir alan hakkında neler düşünebileceğimizin geniş alanını belirler" (Sarup, 1988, s. 148). Hayata bakış açımızın, bir başka deyişle hayatımızda yer verdiğimiz ve benimsediğimiz söylemlerin temsilleri ve yeni söylemlerin inşa edilmesinde ya da var olan söylemlerin yeniden yapılandırılmasında yapı taşlarıdır.

Bir metafor türü olarak *kişileştirme* ise, iki farklı kavramsal alanı (örn. [-insan] ve [+insan]) birbirine bağlar. Lakoff ve Johnson'a (1980, s. 34) göre kişileştirme, kişiye ait farklı bir özelliği değişik açılardan seçerek bu özelliği farklı bir tür üzerine yükleme niteliklerine sahip bir dizi metafor içermektedir. Bunun yanında kişileştirme, göndericiye gönderenin yetkinlikleri üzerinden değer katar (Plett, 1989, s. 27). Bu noktada, gerek metafor gerek bir metafor türü olan kişileştirme üreticilerinin öznel seçimlerini ve değer atıflarını içermektedir.

Çalışmada odaklanılan metinlerarası metaforlar, kavramsal metaforlardan farklıdır. Bu farklılığın temelinde metinlerarası metaforların kültürel temelli göstergesel deneyimde gerçekleşmesi bulunmaktadır. Başka bir deyişle, basmakalıp yargılar/algılar, kültürel olarak baskın metinler ve kurumsallaşmış bilgi, metinlerarası metaforların gerçekleşiminde belirleyicidir. Metaforları kullanan bireylerin kültür ile devingen bir etkileşim içinde olduğu düşünüldüğünde, metaforu üreten bireyin belirli kültürel olgulara göre konum aldığı ve metaforların da bu konumun bir ürünü olduğu söylenebilir (Zinken, 2003, s. 509). Bu konumlanmanın ardında ise konuşucunun kendine metafor kullanımı için üretim kaynağı sağlayan belirli bir kültürel yapı ve bu yapıya uyma isteği bulunmaktadır.

Çalışmanın inceleme araçlarından bir diğeri olan ad aktarımı ise Aksan'a göre (2009, s. 69) anlatılmak istenen kavram kullanılmadan, bu kavramın ilgisi, ilişkisi bulunan bir başka kavramla dile getirilmesi eylemidir. Bir başka deyişle gönderenin, kendisiyle ilişkili – somut ya da soyut durumda bulunan – bir kavram üzerinden tanımlanması olarak verilmektedir (Plett, 1989, ss. 77-79; Morier, 1989, ss. 749-799). Metaforlar farklı bilişsel alanlar arasındaki doğal bağlantıları içerirken, ad aktarımı aynı bilişsel alan içindeki ilişkisel bir bağlantıyı gösterir (Radden, 2003, s. 93). Bu bağlamda, metafor benzerlik ilişkisi kurarken, ad aktarımı bitişiklik ve yakınlık ilişkisi kurar (Jakobson ve Halle, 1956, ss. 91-95). Çalışmada, ad aktarımı türlerinden biri olan *kapsamlama* (synecdoche) kavramı üzerine de çözümleme yapılmıştır. Bir gönderenin adını, aynı anlamsal alana ait olan başka bir gönderen ile değiştirilmesi olarak açıklanan kapsamlama, bu değişimin yönüyle bağlantılı olarak gönderimi genelleştirme ve özelleştirme işlevlerine sahiptir (Plett, 1989, ss. 72-75; Lausberg, 1990, ss. 295-298).

2. Veri

Çalışmanın verisi, Osmanlıspor'un 2016-2017 Sezonu UEFA Avrupa Ligi'nde 15 Eylül 2016 ve 8 Aralık 2016 tarihleri arasında oynadığı grup karşılaşmaları (6 maç) sırasında kullanıcılar tarafından oluşturulan 260 Twitter gönderisinden oluşmaktadır.

Twitter gönderilerinin belirlenmesinde R programı üzerinde TwitteR paketi (versiyon 1.1.9) (Gentry, 2016) kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 1'de verilen tarihlerde çalıştırılan TwitteR paketi ile elde edilen gönderileri filtrelemek için 'Osmanlıspor' ve 'Osmanlı' sözcükleri kullanılmıştır.

Tablo 1: Veri – zaman aralığı/maçlar

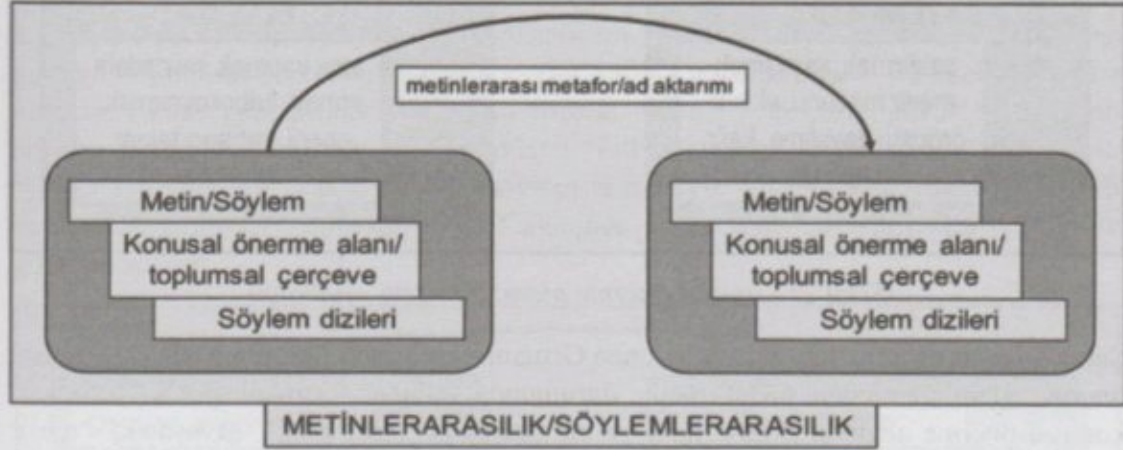
Tarih	Karşılaşma
15 Eylül 2016	Osmanlıspor FK – FC Steaua Bükreş (2-0)
29 Eylül 2016	FC Zürih – Osmanlıspor FK (2-1)
20 Ekim 2016	Osmanlıspor FK – Villareal CF (2-2)
3 Kasım 2016	Villareal CF – Osmanlıspor (1-2)
24 Kasım 2016	FC Steaua Bükreş – Osmanlıspor (2-1)
8 Aralık 2016	Osmanlıspor – FC Zürih (2-0)

'Osmanlıspor' ve 'Osmanlı' sözcükleri üzerinden elde edilen gönderiler, sonraki aşamada yeniden filtrelenmiş ve futbol maçı ve anlık maç sonuçları bağlamında söylemlerarası gönderimlere sahip olan 260 gönderi üzerinde çözümleme yapılmıştır.

3. Çözümleme

Bu bölüm, Osmanlıspor'un oynadığı Avrupa Ligi karşılaşmaları sırasında Twitter kullanıcıları tarafından metafor ve ad aktarımı aracılığıyla ortaya konulan söylemlerarasılığın hangi söylem dizileri ile kurgulandığına yönelik incelemeyi sunmaktadır. Bu çerçevede, Twitter kullanıcılarının Osmanlıspor'un maçlarını oynadığı

sırada yazdıkları gönderilerdeki söylemlerarası birimler, metafor, ad aktarımı, kapsamlama ve kişileştirme üzerinden incelenmiş ve (i) metin/söylem, (ii) konusal önerme alanı/toplumsal çerçeve ve (iii) söylem dizileri gibi Söylem Tarihsel Yaklaşımın (STY) kavramları ve araçları üzerinden söylemlerarası gönderimlerin hangi konusal önerme alanlarında oluşturulduğu belirtilmiştir. Aşağıdaki Şekil 1, çalışmada benimsenen STY araçlarının inceleme aşamasına nasıl dâhil edildiğini göstermektedir:

Şekil 1: Çalışmada benimsenen Söylem Tarihsel Yaklaşım araçları

Çalışmada benimsenen STY araçları Şekil 1 takip edildiğinde, metinlerarası metafor, ad aktarımı, kapsamlama ve kişileştirme kavramlarıyla sunulmaktadır. Bu araçlar, kaynak metin ve hedef metin arasındaki metinlerarası/söylemlerarası bağlantıların hangi konusal önerme alanı ile oluşturulduğunun bulgulanması açısından işlevsellik taşımaktadır.

İnceleme çerçevesinde (i) Metin/söylem, kaynak metinde Osmanlı İmparatorluğu, hedef metinde ise Osmanlıspor olarak belirlenmiş ve metinlerarası/söylemlerarası gönderimlerin bu iki uç arasında gerçekleştiği öngörülmüştür. (ii) Konusal önerme alanı/toplumsal çerçeve, kullanıcıların yaptıkları gönderimlerin hangi konusal alan üzerinde gerçekleştiğine odaklanmakta ve (iii) söylem dizileri ise konusal alanların hangi söyleşimsel örüntülerle kurulduğunu açıklamaktadır.

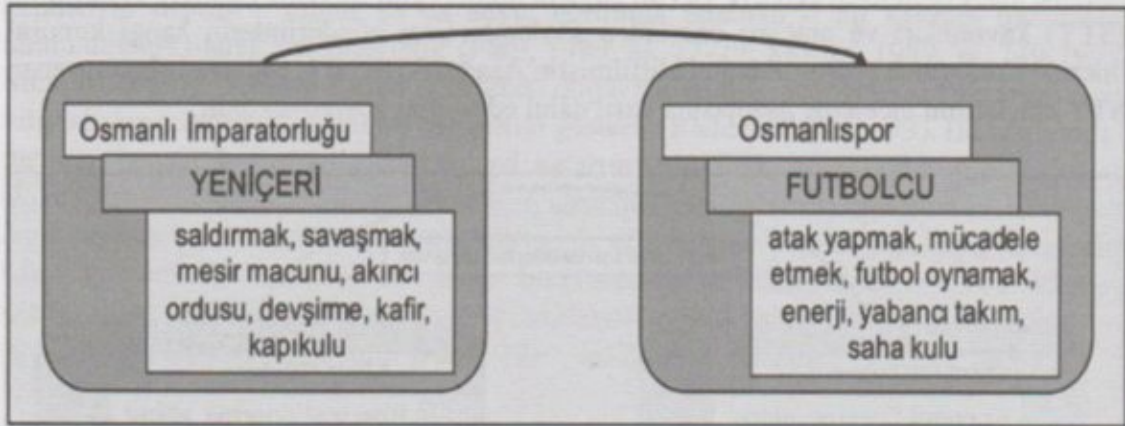
Osmanlıspor hakkında Avrupa Lig karşılaşmaları sırasında Twitter kullanıcıları tarafından yazılan gönderilerin (3.1) Yeniçeri, (3.2) fetih, (3.3) tokat, (3.4) kale (kapısı) ve (3.5) ... Aliyye Osmanlı konusal önerme alanları ile gerçekleştiği bulgulanmıştır. Bu bölümün takip eden alt bölümleri, yukarıda belirtilen konusal önerme alanlarına yönelik bulguları ve bu konusal önerme alanlarının söyleşimsel özelliklerini sunmaktadır.

3.1. Yeniçeri - Futbolcu

Osmanlı'da padişaha bağlı Kapıkulu Ocaklarının piyade bölümünün büyük kısmını oluşturan Yeniçeriler, askeri bir sınıf olarak bilinmektedir. Başlangıçta Hıristiyan çocukların devşirilmesi ile kurulan yeniçeriler, sonraki dönemlerde Müslümanların da dâhil olduğu bir sınıf görünümüne girmiştir. Yeniçeriler, Osmanlı'da kurumsal olarak var oldukları dönem boyunca padişahın muhafızlığı, savaş gücü, şehirlerin güvenliği, fiyatların kontrolü ve rehberlik gibi farklı görevlerde bulunmuşlardır (Üçel-Aybet, 2010).

Yukarıda verilen yeniçeri bağlamı, bu çalışmada odaklanılan metinlerarası metaforların kaynak metinini oluşturmaktadır. Aşağıdaki Şekil 2, Twitter

gönderilerinde kullanıcıların yeniçeri konusal önermesini hangi STY araçları ile gerçekleştirdiğini göstermektedir:

Şekil 2: Konusal önerme alanı: Yeniçeri - futbolcu

Şekil 2, kaynak metin durumunda bulunan Osmanlı İmparatorluğu'nun, yeniçeri konusal önerme alanı üzerinden hedef metin durumunda bulunan Osmanlıspor'a 'futbolcu' konusal önerme alanıyla aktarıldığını ve bu aktarımın 'saldırmak,' 'savaşmak,' 'mesir macunu,' 'devşirme,' 'kâfir' ve 'kapıkulu' söylem dizileriyle bunlara karşılık gelen 'atak yapmak,' 'mücadele etmek,' 'enerji,' 'yabancı futbolcu,' 'yabancı takım' ve 'saha kulu' söylem dizileriyle gerçekleştirildiğini göstermektedir. Aşağıdaki Örnek (1), 'yeniçeri-futbolcu' konusal önerme alanında 'devşirme-yabancı futbolcu' söylem dizisini örneklemektedir.*

- (1) a. Osmanlıspor resmen Yeniçeri olarak Rusescu'yu soktu oyuna... kendi çocuklarını kendilerine karşı savaştırıyoruz :) tarih tekrürden ibaret
b. Hadi be Osmanlıspor, saldırın Yeniçeriler.....

(1a)'ya bakıldığında, 'yeniçeri' konusal önermesi, Osmanlısporlu futbolcu Rusescu üzerinden 'futbolcu' konusal önerme alanına taşınmaktadır. Bu noktada 'yeniçeri' ve 'futbolcu' kavramları arasında metaforik bir bağlantı kurulmaktadır ve böylelikle 'yeniçeri' söylemine yeni bir anlam dizisi yerleştirilmektedir. Toplumsal bellekte var olan bu 'yeniçeri söylemi' taraftar söyleminde yeniçerilerin kuruluşundaki devşirme hareketi ile etiketlenmekte ve 'kendi çocuklarını kendilerine karşı savaştırıyoruz, tarih tekrürden ibaret' ifadesiyle yer bulmaktadır. Böylelikle, Osmanlı İmparatorluğu ve Osmanlıspor arasındaki söylemlerarası bağlantı, 'yeniçeri' kavramının gösterdiği 'futbolcu,' 'savaşmak' kavramının gösterdiği 'sahada mücadele etmek' metaforları üzerinden kurulmaktadır.

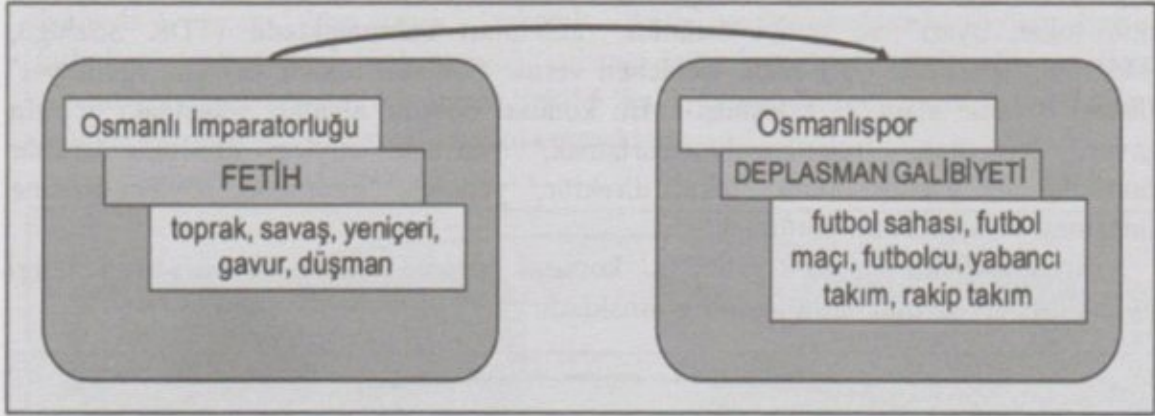
Örnek (1b)'de gönderinin yazarı 'yeniçeri' metaforuyla 'futbolcu' konusal alanına gönderme yapmaktadır. Ayrıca 'yeniçeri' konusal alanını belirleyen söylem dizilerinin kodlarından biri olan 'saldırmak' kavramı yine 'mücadele etmek' kavramı ile metaforik bir ilişki içinde karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda verilen örnekler birlikte düşünüldüğünde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Osmanlıspor'a yönelik gerçekleştirilen söylemlerarası gönderimlerin, futbol karşılaşması bağlamında Osmanlı

* Çalışmada örnek olarak verilen Twitter gönderilerinde yazarların biçemi olduğu gibi aktarılmıştır.

İmparatorluğu'nun savaş gücü olan yeniçerilerden Osmanlıspor'un futbol karşılaşmasındaki oyuncuları durumunda bulunan futbolculara yönelik metaforlar yoluyla yapıldığı ve bunun da birbiri ile eşleşen söylem dizileri ile gerçekleştiği görülmektedir.

3.2. Fetih – Deplasman Galibiyeti

“Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma” (TDK Sözlüğü, 1945/1998, s. 775) anlamında kullanılan *fetih* sözcüğünün, Osmanlıspor'un yaptığı karşılaşmalarda ‘deplasman galibiyeti’ konusal önerme alanına gönderme yaptığı görülmektedir. Bu konusal önerme alanı ise Twitter göndericileri tarafından ‘toprak,’ ‘savaş,’ ‘yeniçeri,’ ‘gavur’ ve ‘düşman’ söylem dizileri ve bunlara karşılık düşen ‘futbol sahası,’ ‘futbol maçı,’ ‘futbolcu,’ ‘yabancı takım’ ve ‘rakip takım’ söylem dizileriyle kurulmuştur. Şekil 3, ‘fetih-deplasman galibiyeti’ konusal önerme alanında gerçekleşen söylemlerarası gönderimi göstermektedir:

Şekil 3. Konusal önerme alanı: Fetih – deplasman galibiyeti

Aşağıdaki Örnek (2a-c) birbiri ile benzer yönetime sahip üç gönderiyi örneklemektedir.

- (2) a. Osmanlı Avrupa'yı yeniden fethediyor
b. Osmanlı tekrar Avrupa'yı fethetmeye başladı Allahuekber
c. Osmanlı Batıda gene fetih peşinde

Örnek (2a-c)'ye bakıldığında, ‘Osmanlı İmparatorluğu’ metafor aracılığı ile futbol takımı üzerine yüklenmiş ve bu durum ‘Osmanlı’ kavramının kullanımı ile gösterilmiştir. Ayrıca burada, Osmanlı İmparatorluğu'nun söylem dizileri içinde yer alan fethetme eylemi de futbol takımı üzerine aktarılmıştır. Bu bağlamda, kaynak söylem olan Osmanlı İmparatorluğu'na ait anlamsal kodlar hedef söylem olan Osmanlıspor üzerinde kullanılmaktadır.

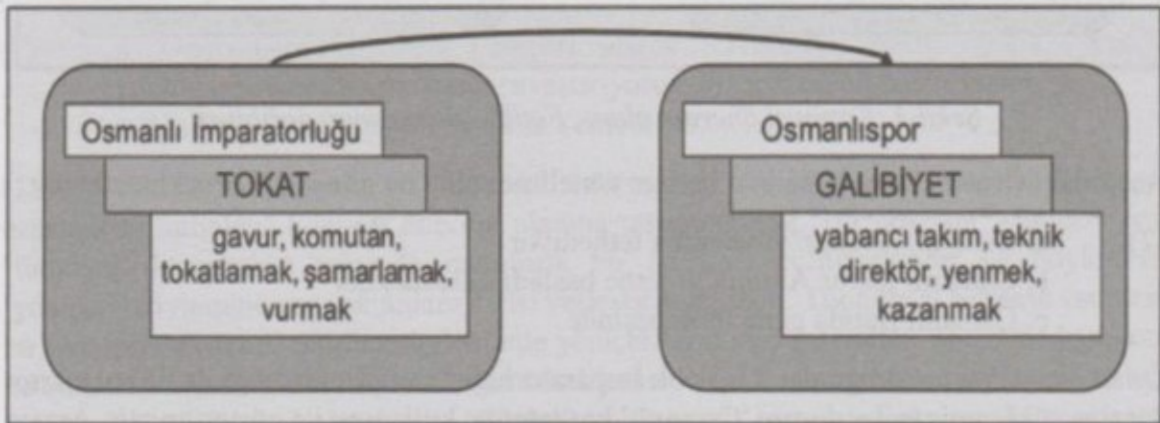
Bu gönderilerde ortak olarak görülen bir başka nokta ise ‘Avrupa Kupası karşılaşması’ gönderimine sahip olan ‘Avrupa’ ve ‘batı’ sözcükleri üzerinden gerçekleştirilen ad aktarımıdır. Kupada Romanya'nın Steaua Bükreş, İsviçre'nin Zürih ve İspanya'nın Villareal takımları ile mücadele eden Osmanlıspor'un tüm ‘Avrupa’ ve ‘Batı’ ile mücadele eder şekilde etiketlenmiş olması iki aşamalı bir ad aktarımı durumunu göstermektedir. Öncelikli olarak, bu şehirlere ait futbol takımlarının yerine şehirlerin düşünülmesi ‘genelleyici bir kapsamlama’ (synecdoche) oluşturur. İkinci aşamada bu şehirlerin yerine daha genelleyici olarak ‘Avrupa’ ve ‘Batı’ ifadelerinin

kullanılması yine bir kapsamlama ve dolayısıyla ad aktarımı olarak düşünülebilir. Bu ifadelerin 'fethetmek' eylemi ile birleşmesi ise kültürel ve tarihsel arka plan bilgisine dayanan bir metinlerarası metaforik gösterimi varsıl kılar. Bunların yanında, 'yine' ve 'gene' sözcükleri ile de Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan fetihler, Osmanlıspor üzerine yüklenmekte ve Osmanlıspor'un 'deplasman galibiyeti' bu konu alanının tarihsel gönderimleri ile oluşturulmaktadır. Toparlamak gerekirse, 'fetih' kavramının anlamsal içeriğinde barındırdığı 'toprağı/ülkeyi/kaleyi savaşarak almak' eylemi futbol sahasında oynanan oyunun, verilen mücadelenin sonunda elde edilen galibiyet ile kendi söylem alanı dışında taraftar söyleminde yer bulmaktadır.

3.3. Tokat – Galibiyet

Osmanlı tokadı, Osmanlı askerlerinin silahsız ya da savunmasız kaldıkları anlarda (örn. Silahın elden düşmesi, bozulması, vb.) düşmanı anlık olarak sersemletmek ve yıldırma amacıyla elin her iki yanıyla yapılan bir vuruştur. Osmanlı ordusunun ilk saflarında tokat ile görevlendirilmiş askerlerin olduğu bilinmektedir. Deyim anlamı olarak da "sert ve etkili tokat, uyarı" ve "ezici üstünlük" anlamları bulunmaktadır (TDK Sözlüğü, 1945/1998, s. 2229). Çalışmada incelenen veride Osmanlı tokadı kavramı 'galibiyet' konusal önerme alanı ile eşleşmiştir. Bu konusal önerme alanları arasındaki geçişin 'gavur,' 'komutan,' 'tokatlamak/şamarlamak,' 'vurmak' söylem dizisinin taraftar gönderilerinde 'yabancı takım,' 'teknik direktör,' 'yenmek,' 'kazanmak' söylem dizisine dönüşmesi ile sağlandığı görülmektedir.

Aşağıdaki Şekil 4 'tokat-galibiyet' konusal önerme alanını ve bu alanın hangi söylem dizileri ile oluşturulduğunu sunmaktadır:

Şekil 4. Konusal önerme alanı: Tokat – galibiyet

Aşağıdaki örnekler (3a-c) 'tokat-galibiyet' konusal önerme alanında bulunan Twitter gönderilerini örneklemektedir:

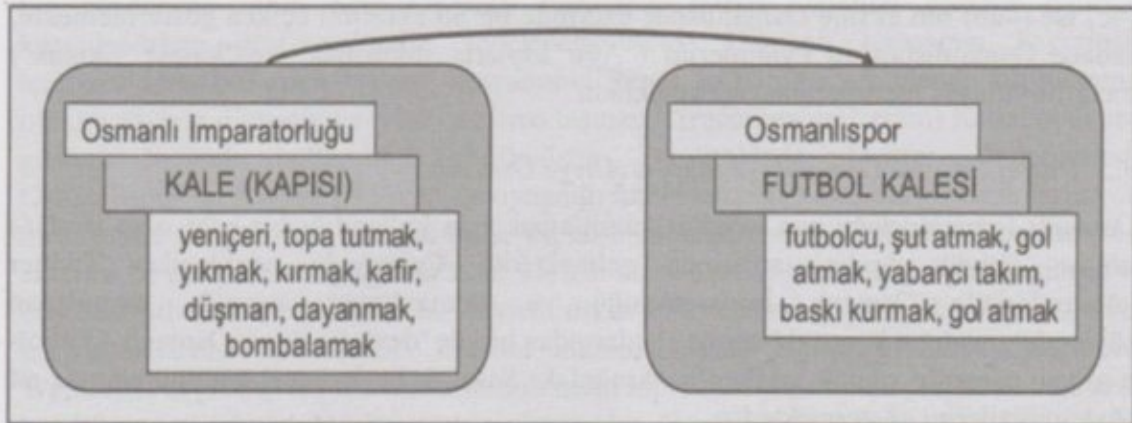
- (3) a. Osmanlıspor zürih e tatdırcak osmanlı tokadını Merak etmeyin
 b. Helal olsun Osmanlıspor Helal olsun Mustafa Reşit Akçay. Önüne geleni tokatlıyor takım :)
 c. Bugün Gavurlar birkez daha Osmanlı tokadının tadını Türk'ün gücünü gördü tebrikler osmanlıspor #fenerbahçe

Osmanlıspor'un Zürih takımıyla oynadığı karşılaşma öncesinde yazılan (3ab), Osmanlıspor üzerinden kişileştirme yaparak futbol takımına 'Osmanlı tokadı atabilmek' yeterliliğini yüklemekte ve futbol maçı bağlamında galibiyete gönderimde bulunmaktadır. Bu noktada, Osmanlı ordusunun savaş gücüne dair söylem alanına da gönderim yapmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu ordu gücü ile savaş kazanmakta, dolayısıyla galip gelmekte ve 'tokat' kavramı da bu söylem ve Osmanlıspor'un galibiyeti arasında metafora dayalı bir ilişki kurmaktadır.

(3c)'de ise Osmanlıspor'un karşılaşmadaki rakibi 'gavur' metaforu ile sunulmuş ve galibiyetin bulunduğu konusal önerme alanı Osmanlı tokadı ifadesiyle kurulmuştur.

3.4. Kale (kapısı) – Futbol Kalesi

Kale bir yerleşim birimini koruyan ve oluşturan yapı ve kale kapısı da, surlarla çevrili bu yerleşim yerine ya da bir kaleye giriş ve çıkışı sağlamak için kullanılan yapı birimi olarak düşünülebilir. Bu çalışmada incelenen Twitter gönderilerinde kullanıcıların 'kale (kapısı)-futbol kalesi' ilişkisel gönderiminde konusal önerme alanları oluşturduğu ve bu alanlarda 'yeniçeri,' 'topa tutmak,' 'yıkmaq,' 'kâfir' ve 'bombalamak' söylem dizisi ile 'futbolcu,' 'şut atmak,' 'gol atmak,' 'yabancı takım' ve 'gol atmak' söylem dizisini kullandığı bulgulanmıştır. Aşağıdaki Şekil 5 'kale (kapısı)-futbol kalesi' konusal önerme alanında gerçekleşen söylem dizilerini vermektedir:

Şekil 5. Konusal önerme alanı: Kale (kapısı) – futbol kalesi

- (4)
- Osmanlı Bükreş kapılarını bombalıyor..
 - Osmanlı İspanya kapılarını topa tuttu iki top atışı ile yıktı geçi
#Osmanlıspor saha kulu askerlerimizden Rusescu vurdu kırdı
 - Kafir düşman kalesine ağır toplarla saldırıp kaleyi yıkan Osmanlıspor kalan dakikalarda başarılar

Osmanlı İmparatorluğu'nun ad aktarımıyla Osmanlıspor'a yüklendiği (4ab)'de 'kapı' ve 'kale' sözcükleri arasında kültürel olarak devingen durumda bulunan metinlerarası bir metafor bulunmaktadır. (4ab)'deki gönderileri yazan kişilerin kültürel bilgi birikiminde bulunan bu metaforlar, ad aktarımı yoluyla kılıcı durumuna taşınan Osmanlıspor'un "kale bombalanır" ve "kale topa tutulur" eylemlerini gerçekleştirmesi ile sonuçlanmakta ve gönderilerde bu "Bükreş kapılarını bombalıyor" ve "İspanya kapılarını topa tuttu" ifadeleriyle yer almaktadır. Bir başka anlatımla, (4)'te verilen örneklerin tümünde

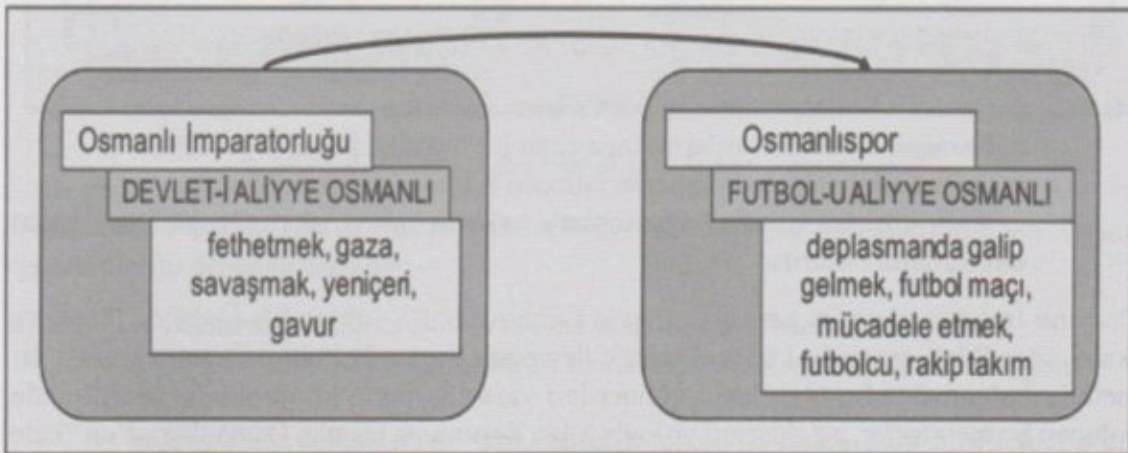
Osmanlıspor'un Osmanlı ordusunun yerine getirmiş olduğu eylemleri gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu noktada, savaş meydanının metinsel aktarımı ile futbol oyunu arasında söylemlerarası bir ilişki kurulmaktadır. Bu da 'Osmanlı tokadı' ve 'maç galibiyeti' konusal alanlarını oluşturan söylem dizilerinin eşleşmesi ile gösterilmektedir. Bu durum da metinlerarası metaforların kullanıldığına işaret etmektedir.

(4a)'da 'Osmanlı' ifadesi üzerinde ortaya çıkan Osmanlı İmparatorluğu'ndan Osmanlıspor'a doğru gerçekleşen ad aktarımının Osmanlı Devleti'nin savaş eylemlerinin Osmanlıspor'un saha içindeki futbol eylemleri arasında söylemlerarası bir ilişkiye de yön verdiğini görmekteyiz. Şöyle ki, Osmanlıspor'un yeniden adlandırılması ve takım kimliğini kazanması süreçlerinde Osmanlı Devleti, ordusu ve kültürüne gönderme yapıldığını daha önce belirtmiştik. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu ve Osmanlıspor arasında ad aktarımı üzerinden inşa edilen anlam ve söylem ilişkisine dayanarak dil kullanıcıları Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş anında ve Osmanlıspor'un maç anındaki eylemleri arasında metinlerarası metaforik bir ilişki kurmaktadır. Osmanlı ordusu savaş kazanmak için düşman kale kapılarını bombalar ve Osmanlıspor maç kazanmak için rakip takımın kalesine şut atar ya da gol atar.

(4b)'de de benzer bir durum gözlemlenebilir. Bu örnekte ayrıca, Osmanlıspor futbolcusuna metinlerarası metafor yoluyla yüklenen 'asker' niteliği görülmekte ve bu niteliğin bir askerin gerçekleştirebileceği "vurmak/kırmak" eylemlerini yerine getirdiği vurgulanmaktadır. 'Kafir/düşman-yabancı takım/rakip' söylem dizisi ile oluşturulan (4c) ise (4ab)'nin aksine Osmanlıspor üzerinde bir ad aktarımı açıkça göstermemekte, sadece Osmanlıspor'un eylemlerini ('Ağır toplarla saldırmak' ve 'kaleyi yıkmak') metafor yoluyla metinlerarasılaştırmaktadır.

3.5. Devlet-i Aliyye Osmanlı – Futbol-u Aliyye Osmanlı

Osmanlı İmparatorluğu'nun kendini tanımlamak için kullandığı bir sıfat olan *devlet-i aliyye*, 'büyük devlet' anlamına gelmektedir. Çalışmada odaklanılan Twitter gönderilerinde Osmanlı İmparatorluğu ve Osmanlıspor arasında kurgulanan söylemlerarasılığın konusal önerme alanlarından biri de 'devlet-i aliyye Osmanlı – futbol-u aliyye osmanlı' olarak verilebilir. Aşağıdaki Şekil 6, bu konusal önerme alanına ait söylem dizilerini göstermektedir:

Şekil 6. Konusal önerme alanı: Devlet-i aliyye Osmanlı – futbol-u aliyye Osmanlı

Şekil 6 takip edildiğinde, önceki konu alanlarıyla benzer olarak söylemlerarasılığın 'fethetmek,' 'gaza,' 'savaşmak,' 'yeniçeri' ve 'gâvur' söylem dizilerine karşılık gelen 'deplasmanda galip gelmek,' 'futbol maçı,' 'mücadele etmek,' 'futbolcu' ve 'rakip takım' söylem dizileri ile gerçekleştiği görülmektedir. Aşağıda kimi örnekler sunulmaktadır.

- (5) a. Önce Fener, şimdi de Futbol'u Aliyye Osmanlı. Bugün hep ilk dakikalarda atıyoruz golleri. Mesir macunumuz bol olsun! #Osmanlıspor
b. Haydi ya Allah! Gazamız mübarek ola. Fethet Futbol-u Aliyye Osmanlı!

Örnekler (5a-b)'ye bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu'nun futbol karşılaşması bağlamında 'futbol-u aliyye' ifadesi üzerinden metinlerarası metafor yoluyla Osmanlıspor'a yüklendiği görülmektedir. Bu noktada, 'mesir macunu,' 'gaza' ve 'fethetmek' gibi Osmanlı İmparatorluğu ile bağlantılı ifadelerin Osmanlıspor üzerinden futbol müsabakası konusal alanına taşındığı da gözlemlenebilmektedir.

4. Sonuç

Osmanlıspor'un UEFA Avrupa Ligi'nde oynadığı grup karşılaşmaları sırasında Twitter gönderilerinde söylemlerarası kurgunun nasıl yapıldığını bulgulamayı amaçlayan bu çalışma, metafor ve ad aktarımı aracılığıyla ortaya konulan konusal önerme alanları ve bunları var eden söylem dizileri üzerine odaklanmıştır. Çalışmanın temel bulgusu, tarihi bir gönderime sahip olan Osmanlı temasının futbol oyununu gösterir biçimde kurgulandığını göstermektedir. İncelenen veride Osmanlı temasının kavramsal içeriklerinden biri olan 'savaş' kavramının kendi bağlamına ait olarak kurgulanmış olduğu söylem dizisinin yeni bir bağlama taşınarak (recontextualization) futbol oyununu gösterir biçimde kullanıldığı görülmüştür. Bu noktada, Twitter gönderilerinde Osmanlıspor'un Avrupa takımları ile oynadığı futbol karşılaşmalarının gösterimleri savaş metaforları ile yeniden inşa edilmiş, bu inşa metinlerarası metaforlar üzerinden bir aktarım ile ortaya konulmuş, var olan söylem alanı özellik bakımından genişletilmiş ve böylece futbol maçı için yeni bir söylem dizisi ortaya konulmuş bulgulanmıştır. Futbol karşılaşmalarının ve 'futbol' konusal alanının savaş metaforları ile gösterilmesi Weinreich'in (1966) savaş metaforlarının insan toplumsal yaşamında çok farklı alanlarda kendilerine yer bulabildikleri tartışmalarına bir örnek niteliğindedir. Ayrıca Osmanlı Devleti, ordusu, kültürü ve eylemlerine ait söylem yapılarının futbolda karşımıza çıkmasıyla var olan söylemlerin yepyeni anlamlar ve diziler ile alanlarını genişlettiklerinin altı çizilebilir (van Dijk, 1972). Bu noktada dilin de bu yeniden inşa sürecinden etkilendiği iddia edilebilir.

Çalışmada ayrıca, Osmanlıspor'un Osmanlı İmparatorluğu'nu gösterir şekilde kurgulandığı da gözlemlenmiştir. Bu da, dil yoluyla farklı bağlamlar içinde üretilen bir söylem yapısının bambaşka bir bağlamda kullanılması ile yeniden inşasını göstermekte ve böylece söylemlerarasılık kavramına örnek oluşturmaktadır.

Çalışmanın STY çerçevesinde inceleme araçlarından biri olan metafor kavramı bu çalışmanın bulguları ile tekrar yorumlandığında, deneyimin kimi özelliklerini örtükleyen ve kimilerini de öne çıkaran metinlerarası metaforların sadece toplumun tarihinden bir parça sunmakla kalmadıkları, aynı zamanda toplumun geleceğini de inşa ettikleri söylenebilir (Zinken, 2003, s. 517). Bu da, ideolojik tercihleri taşıyan bu seçim aşamasının sadece temsili bir işleve sahip olmadığını, aynı zamanda yapılandırıcı bir görev yürüttüğünü de göstermektedir.

Futbol karşılaşmalarının savaş metaforları üzerinden savaşa ait söylem dizileri yolu ile ifade bulmaları, Lakoff ve Johnson (1980) tarafından verilen 'tartışmalar sırasında kullandığımız pek çok ifade savaş kavramları ile yapılandırılmıştır' (s. 4) bulgusu ile birlikte düşünülebilir. Bu noktada, savaş metaforlarının kullanımı, Chilton (1988) tarafından belirtildiği gibi söylemin askerileştirilmesinin aynı zamanda düşüncenin ve toplumsal pratiklerin de askerileştirilmesi üzerinden tartışılabilir. Bu da, belli metaforların doğallaştığı, düşüncelerimize bir kanal oluşturdukları ve böylelikle aslında en temelde neler gösterdiklerini düşünmemeye eğilimli hale geldiğimizin (Stern, 1998, s. 165) altını çizmektedir.

Kaynakça

- Aksan, D. (2009). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Bakhtin, M. (1981). *The dialogic imagination*. Austin: University of Texas Press.
- Bakhtin, M. (1986). *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.
- Chouliaraki, L. ve Fairclough, N. (1999). *Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Chilton, P. (1988). *Orwellian language and the media*. Londra: Pluto Press.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Londra: Longman.
- Fairclough, N. (1992). Intertextuality in Critical Discourse Analysis. *Linguistics and Education* 4, 269-293.
- Fairclough, N. (1995a). *Critical Discourse Analysis*. Boston: Addison Wesley.
- Fairclough, N. (1995b). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing discourse: Text analysis for social research*. Londra: Routledge.
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis: The critical study of language* (2nd ed.). Londra: Longman.
- Gentry, J. (2017). R based Twitter client. *Twitter paketi*. (Versiyon 1.1.9).
- Hesse, M. B. (1966). *Models and analogies in science*. Indiana: University of Notre Dame Press.
- Jakobson R. ve Halle, M. (1956). *Fundamentals of language*. The Hague: Mouton.
- Jørgensen M. W. ve Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. Thousands Oaks, CA, Londra, Yeni Delhi: Sage.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago ve Londra: The University of Chicago Press.
- Reisigl, M., Wodak, R. (2009). The Discourse-Historical Approach. *Methods of Critical Discourse Analysis* (2nd Edition). Londra: Sage.
- Ribeiro, F. P. A. (2010). *The discursive construction of Portuguese national identity in the media thirty years after the 1974 revolution*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Lancaster Üniversitesi, İngiltere.
- Radden, G. (2003). How metonymic are metaphors? İçinde A. Barcelona (Ed.), *Metaphor and metonymy at the crossroads: A cognitive perspective* (93-108). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Sarup, M. (1988). *Post-Structuralism and postmodernism*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Scollon, R. (2002). Interdiscursivity and identity. *Critical Discourse Analysis: Critical concepts in linguistics*. Londra: Routledge.
- Stern, B. B. (1998). *Representing consumers: Voices, views and visions*. Londra: Routledge.
- Thompson, J. B. (1990). *Ideology and modern culture*. Cambridge: Polity Press.
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R., & Vetter, E. (2000). *Methods of text and discourse analysis*. Londra: Sage Publications.
- Üçel-Aybet, G. (2010). *Osmanlı ordusu (1530-1699)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- van Dijk, T. A. (1972). *Some aspects of text grammar*. The Hague: Mutton.

- van Rijn-van Tongeren, G. W. (1997). *Metaphors in medical texts*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi.
- Weinreich, U. (1966). Explorations in semantic theory. İçinde T. A. Sebeok (Ed.), *Current trends in linguistics*, 3 (395-477). The Hague: Mutton.
- Wodak, R. (2009). The semiotics of racism. A critical discourse-historical analysis. *Discourse, of course*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M., & Liebhart, K. (Eds.) (2009). *The discursive construction of national identity*. Edinburgh: EUP.
- Zinken, J. (2003). Ideological imagination: Intertextual and correlational metaphors in political discourse. *Discourse and Society* 14(4). 507-523.